

Єфімов М. М.,

доцент кафедри криміналістики та
домедичної підготовки

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану виникають проблеми на усіх стадіях досудового розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Не є виключенням і кримінальні провадження за фактом вчинення протиправних діянь проти моральності. З огляду на вказане, розглянемо окремі питання використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень проти моральності в умовах воєнного стану.

Загалом, процес розслідування протиправних діянь вимагає від працівників правоохоронних органів застосування максимального набору можливих засобів і методів. Одним з найбільш розповсюджених засобів, що застосовується в будь-якому кримінальному провадженні, є використання спеціальних знань. Даний аспект має свої характеристики як стосовно суб'єкта його можливого використання, так і відносно його форм. Крім того, в науковій літературі донині йде полеміка з приводу інформаційного наповнення терміна «спеціальні знання». Також необхідно наголосити на тому, що використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень проти моральності має певні відмінності, які потребують висвітлення [1, с. 268].

На основі аналізу анкетування респондентів зробимо висновок, що використання спеціальних знань є ефективним засобом виявлення нової, а також перевірки існуючої доказової інформації. Зокрема, 96 % опитаних працівників правоохоронних органів вказали на обов'язковість використання зазначеного методу перевірки й отримання доказів.

Розглядаючи питання щодо використання спеціальних знань при розслідуванні досліджуваної категорії протиправних діянь, вважаємо за необхідне визначити, що саме розуміється під терміном «спеціальні знання». Так, В. К. Лисиченка та В. В. Циркаля зазначили, що це незагальновідомі в судочинстві наукові, технічні та практичні знання, набуті в результаті професійного навчання чи роботи за певною спеціальністю особою, залученою як спеціаліст чи експерт з метою допомоги слідчому чи суду у з'ясуванні обставин справи або надання висновків із питань, для вирішення

яких потрібне їх використання [2, с. 22].

На наш погляд, найбільш вдало відображає юридичний характер поняття спеціальних знань, яке надав В. М. Ревака, визначивши спеціальні знання як сукупність будь-яких пізнань на сучасному етапі їхнього розвитку в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, отриманих у результаті професійної підготовки та фахової освіти, за винятком професійних правових пізнань суб'єкта доказування (органу дізнання, слідчого, прокурора, суду), використовуваних з метою виявлення та розслідування злочинів у порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законом [4, с. 177].

Ми підтримуємо позицію К. О. Чаплинського, який серед головних цілей використання спеціальних знань під час експертизи визначає сприяння повному швидкому розкриттю та розслідуванню злочинів, встановлення істини у кримінальній справі, дослідження певних об'єктів і явищ, отримання необхідних відомостей для встановлення обставин, що мають значення для правильних і обґрунтованих рішень по справі; сприяння виявленню, фіксації та вилученню доказів і з'ясуванню спеціальних питань, що виникають при проведенні слідчих дій [7, с. 236].

Звичайно, використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень проти моральності потрібно розглядати крізь призму їх оперування ними тими чи іншими суб'єктами при проведенні відповідних слідчих (розшукових) дій. Так, у кримінально-процесуальному законодавстві України як суб'єкти використання спеціальних знань, про що наголошує І. В. Пиріг, чітко визначені їх безпосередні носії – слідчий, спеціаліст, експерт [3, с. 37].

Так, 15.04.2019 о 10 год. 35 хв. до Катеринопільського ВП Звенигородського ВП ГУНП в Черкаській області надійшло повідомлення зі служби 102 про те, що 15.04.2019 на кладовищі в с. Вербовець пошкоджено двадцять могил. Вийздом СОГ на місце події встановлено, що на місцевому кладовищі пошкоджено 16 бетонних надгробних плит та металевих хрестів – повалені на землю. З місця події вилучено один слід низу взуття шляхом заливки гіпсового зліпку. Встановлено, що до вказаного кримінального правопорушення причетні малолітній гр. Д. та неповнолітній гр. Ж., жителі с. Вербовець Катеринопільського району Черкаської області. Подія мала місце 14.04.2019 у період часу з 16 по 17 годину. 15.04.2019 заявою гр. У. (мати гр. Д.) до матеріалів кримінального провадження долучено лівий кросівок «new dual» у якому її син був взутий 14.04.2019. Після призначення та проведення трасологічної експертизи було встановлено, що слід на місці події залишений взуттям, наданим для дослідження [5].

Ми підтримуємо позицію В. В. Тіщенка, який доречно поділяє використання спеціальних знань на наступні категорії:

– безпосередні, тобто такі, що прямо спрямовані на збирання й отримання доказів

– опосередковані, тобто ті, що сприяють збиранню й оцінці

доказів [6, с. 351-352].

Підсумовуючи, зазначимо, що спеціальні знання можуть використовуватися уповноваженою особою як безпосередньо, так і опосередковано. Основними формами використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти моральності в умовах воєнного стану будуть наступні: безпосередня (використання уповноваженою особою (дізнавачем, слідчим, прокурором) спеціальних знань під час проведення окремих процесуальних дій) та опосередкована (призначення судових експертиз; залучення відповідних фахівців у якості спеціалістів до проведення окремих процесуальних дій, консультації).

Список використаних джерел:

1. Єфімов М. М. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* : Науковий журнал. 2020. № 2. С. 268–274.
2. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Використання спеціальних знань слідчої та судовій практиці: навч. посібн / К. : КГУ, 1987. 100 с.
3. Пиріг І. В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». К., 2006. 205 с.
4. Ревака В. М. Форми використання спеціальних пізнань в досудовому провадженні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2006. 206 с.
5. Справа № 698/318/19. Архів Катеринопільського районного суду Черкаської обл., 2019 р.
6. Тіщенко В. В. Щодо використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 року, м. Одеса). Одеса : «Юридична Список використаних джерел», 2013. С. 349–353.
7. Чаплинський К. О. Тактика використання спеціальних знань у системі тактичного забезпечення досудового розслідування. *Науковий вісник ДДУВС*. Спец. випуск. № 57. 2011. С. 232–238.